

УДК 811.111'81'42

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/66-3-21>**Наталія ЦИНТАР,***orcid.org/0000-0002-1014-1347**PhD зі спеціальності «Філологія»,**асистент кафедри іноземних мов для природничих факультетів
Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича
(Чернівці, Україна) n.tsyntar@chnu.edu.ua*

КОГНІТИВНИЙ АНАЛІЗ РЕПРЕЗЕНТАЦІЇ ЕМОТИВНОСТІ АНГЛІЙСЬКИХ ТВОРІВ XXI СТОЛІТТЯ

У статті здійснено когнітивно-компаративний аналіз репрезентації емотивності в англійських творах XXI ст. з урахуванням гендеру наратора. Було проведено когнітивне дослідження емотивності за аксіологічним розмежуванням емоцій (позитивні, негативні, амбівалентні). Всі емоційні концепти, вилучені з досліджуваних художніх творів XXI ст. методом семантико-когнітивного аналізу, утворюють концептосистему емотивності маскулінно та фемініно детермінованих структур, які в свою чергу розподілені на три домени: 1) «негативні емоції», що містять 50 емоційних концептів; 2) «позитивні емоції», що містять 26 емоційних концепти; 3) «амбівалентні емоції» (водночас і позитивні, і негативні), що містять 11 емоційних концептів. Проведений аналіз вибірки творів XXI ст. ще раз довів факт превалювання мовних засобів для відтворення негативних емоцій. Виявлено, що емоційні концепти *anger* «злість», *fear* «страх» та *despair* «відчай» є домінуючими концептами негативної емотивності творів як АЧ (аторів-чоловіків), так і АЖ (авторів-жінок) XXI ст.. Бачимо, що в порівнянні з досліджуваними творами XIX ст., акцент емоційного фокусування творів АЖ XXI ст. змінився: позитивний → негативний. Статистичні підрахунки ($\chi^2 = 139,07$; $K = 0,13$ / при $df = 49$) підтверджують статистично значущі результати нашого дослідження, тобто негативні емоції в нашому науковому пошуку дійсно переважають у творах АЖ та АЧ XXI ст. Водночас АЧ XXI ст. продовжують тенденцію XIX ст. – негативні емоції домінують. Третій за кількістю репрезентацій негативний концепт теж змінився в порівнянні з творами XIX ст.: АЧ *shame* «сором» → *despair* «відчай», АЖ *sadness* «смуток» → *despair* «відчай». Результати статистичних обчислень показали, що позитивна емотивність є значущою як для творів АЖ, так і для творів АЧ XXI ст. ($\chi^2 = 51,24$; $K = 0,12$ / при $df = 25$). Найчисельніші позитивні емоції у творах АЧ – *merriment* «веселість» (40), *pleasure* «приємність» (34) та *happiness* «щастя» (32) у творах АЖ – *joy* «радість» (65); *happiness* «щастя» (58) та *pleasure* «приємність» (50). *Desire* «жадання» (5), *patience* «терпіння» (2), *pity* «жалість» (1), *respect* «повага» (1), *romance* «романтика» (3), *shyness* «сором'язливість» (9) та *tenderness* «ніжність» (4) зустрічаємо лише в романах АЖ. Доведено, що амбівалентна емотивність у творах XXI ст. найменш вагома ($\chi^2 = 8,06$; $K = 0,08$ / при $df = 10$). Знаходимо і в творах АЧ, і в творах АЖ по 11 концептів амбівалентної емотивності. З'ясовано, що *excitement* «хвилювання» (26), *surprise* «здивування» (10), *worriedness* «хвилювання» (18) є найчисельнішими в творах АЧ. *Excitement* «хвилювання» (47), *shock* «шок» (46) та *surprise* «здивування» (40) мають найбільшу текстову відтворюваність в творах АЖ.

Ключові слова: концептосфера, концептосистема, концептуальний домен, емотивність, негативні емоції, позитивні емоції, амбівалентні емоції.

Natalia TSYNTAR,*orcid.org/0000-0002-1014-1347**Ph D Subject Area "Philology",**Assistant Professor at the Department of Foreign Languages for Natural Sciences**Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University**(Chernivtsi, Ukraine) n.tsyntar@chnu.edu.ua*

COGNITIVE ANALYSIS OF THE REPRESENTATION OF EMOTIONALITY IN ENGLISH LITERARY WORKS OF THE XXI CENTURY

The article carries out a cognitive-comparative analysis of the representation of emotionality in English literary works of the 21st century taking into account the narrator's gender. A cognitive study of emotionality was conducted according to the axiological distinction of emotions (positive, negative, ambivalent). All emotional concepts extracted from the works under research, using the method of semantic-cognitive analysis, form a conceptual system of emotionality of masculine and feminine determined structures, which in turn are divided into three domains: 1) "negative emotions", containing 50 emotional concepts; 2) "positive emotions" containing 26 emotional concepts; 3) "ambivalent emotions" containing 11 emotional concepts. The analysis of the selected works of the 21st century once again proved the fact of the prevalence of

language means for reproducing negative emotions. It was revealed that the emotional concepts of anger, fear, and despair are the dominant concepts of negative emotionality in the works of both the MA (male authors) and FA (female authors) in 21st century. We can see that, compared to the investigated works of the 19th century, the emphasis of emotional focus in the literary works of the 21st century has changed: positive → negative. Statistical calculations ($\chi^2 = 139.07$; $K = 0.13$ / at $df = 49$) confirm the statistically significant results of our research, i.e. negative emotions in our scientific research do prevail in the literary works of MA and FA of the 21st century. At the same time, the MA of the XXI century continue the trend of the 19th century, that is negative emotions dominate. The third negative concept in the number of representations has also changed compared to the works of the 19th century: MA shame → despair; FA sadness → despair. The results of statistical calculations showed that positive emotionality is significant both for the works of MA. The most numerous positive emotions in the works of MA are merriment (40), pleasure (34) and happiness (32) in the works of FA - joy (65); happiness (58) and pleasure (50). Desire (5), patience (2), pity (1), respect (1), romance (3), shyness (9) and tenderness (4) are found only in the novels of FA of the 21st century ($\chi^2 = 51.24$; $K = 0.12$ / at $df = 25$). It has been proved that ambivalent emotionality in the works of the 21st century is the least important ($\chi^2 = 8.06$; $K = 0.08$ / at $df = 10$). We have found 11 concepts of ambivalent emotionality in the works of MA and in the works of FA. It was discovered that excitement (26), surprise (10), worriedness (18) are the most numerous concepts in the works of MA. Excitement "excitement" (47), shock "shock" (46) and surprise "surprise" (40) have the greatest text reproduction in the works of FA.

Key words: conceptosphere, concept system, conceptual domain, emotionality, negative emotions, positive emotions, ambivalent emotions.

Постановка проблеми. Концептологія та когнітивні дослідження семантики емотивності художнього твору пропонують широкий формат знань щодо репрезентації семантики емотивних концептів. Підсумовуючи здобутки когнітивної лінгвістики, використовуємо наступні основні поняття в нашому науковому пошуку: «концептосферу» як соціокультурну інформацію та як основний семантичний «інвентар» певної культури, що є відображенням знань індивіда про певні фрагменти світу (Мартинюк, 2005: 46).

Аналіз досліджень. Серед когнітивних теорій емоцій, аналітичні теорії стверджують, що емоції виникають в результаті аналізу стимулу за різними критеріями. А. Ортоні, Г.Клор та А.Колінз фокусують увагу в своїй термії на когнітивних причинах емоцій. Вони стверджують, що емоції представляють валентну реакцію сприйняття світу. Таким чином, хтось може бути задоволеним чи ні наслідками певної події; хтось може сприймати чи відхилити дії певної особи; комусь можуть подобатися чи ні певні аспекти об'єкту (Rosenwein, 2006: 36).

Р. Лазарус зазначає, що емоційний процес людини складається з двох окремих процесів: оцінка (який характеризує відношення особи до навколишнього середовища), і підпорядкування (що пропонує стратегії для зміни чи підтримки даних стосунків). Когнітивний аспект присутній в обох процесах; він забезпечує процес оцінки ментальним відтворенням події з урахуванням таких внутрішніх властивостей, як віра і мета, та вказує підпорядкуванню на вірні стратегії для зміни чи підтримки взаємодії між особою та середовищем (Lasaurus, 1991: 234).

Мета статті. Провести когнітивно-компаративний аналіз репрезентації емотивності в англійських творах ХХІ ст. з урахуванням гендеру наратора.

Виклад основного матеріалу. Досліджуючи когнітивний рівень репрезентації емотивності у відібраних творах ХХІ ст. для нашого наукового пошуку, було знайдено 700 прикладів емоційних концептів з досліджуваних творів АЧ та 1560 – з творів АЖ. Всі репрезентації були поділені за аксіологічним аспектом: позитивні, негативні та амбівалентні.

Співсталення репрезентацій емоційних концептів з досліджуваних творів ХХІ ст. (рис. 1) показує, що в даний період як для творів АЖ, так і для АЧ найчисельнішими були негативні емоції; на другому місці позитивні, і найменш чисельними є амбівалентні. Однак, в цілому найщільнішу текстову відтвореність мають саме негативні емоції в творах АЖ (57%), що є на 12% більше, ніж в творах АЧ (45%). Статистичні підрахунки обчислення критерію χ^2 та коефіцієнта взаємної спряженості K , підтверджують статистично значущі результати нашого дослідження: $\chi^2 = 139,07$; $K = 0,13$ / при $df = 49$, тобто негативні емоції в нашому науковому пошуку домінують і в творах АЖ, і в творах АЧ ХХІ ст..

Концептуальний домен «Негативні емоції». Емоційні діапазони когнітивного фокусування історично відрізняються. Вибірка емоційних концептів негативної емотивності налічує 314 репрезентацій в творах АЧ та 880 – в творах АЖ ХХІ ст. В творах АЧ ХХІ ст. було нараховано 40 концептів негативної емотивності (наприклад, *anger* «злість», *disappointment* «розчарування», *distress* «страждання», *fear* «страх», *grief* «горе», *indignation* «обурення», *irritation* «роздратування» та інші), а в творах АЖ ХХІ ст. – 48 концептів. Бачимо, що у порівнянні з творами ХІХ ст., в творах ХХІ ст. АЖ більше відтворювали негативні емоції і діапазон видів ширший, ніж

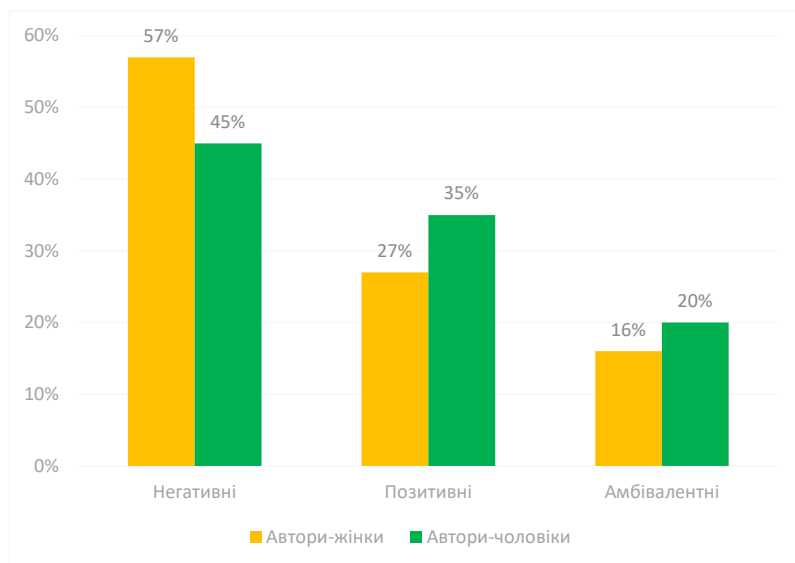

Рис. 1. Співвідношення емоційних концептів в творах АЧ та АЖ ХХІ ст.

у творах АЧ. Статистичні підрахунки обчислення критерію χ^2 та коефіцієнта взаємної спряженості K , підтверджують статистично значущі результати нашого дослідження: $\chi^2 = 139,07$; $K = 0,13$ / при $df = 49$, тобто негативні емоції в нашому науковому пошуку дійсно переважають у творах АЖ ХХІ ст.

Найбільш репрезентативними негативними емоційними концептами в творах АЧ ХХІ ст. є наступні: *anger* «злість» (45), *fear* «страх» (36), *despair* «відчай» (21), *shame* «сором» (17), *anxiety* «тривога» (15), *doubt* «сумнів» (14), *hesitation* «вагання» (12), *sadness* «смуток» (11), *irritation* «роздратування» (10).

Найщільніша контекстуальна відтворюваність характерна наступним негативним емоційним концептам в творах АЖ ХХІ ст.: *anger* «злість» (78), *fear* «страх» (56), *despair* «відчай» (47), *irritation* «роздратування» (37), *nervousness* «нервозність» (35), *disappointment* «розчарування» (34), *bewilderment* «бентеження» (33), *sadness* «смуток» (30), *fierceness* «лють» (28), *indignation* «обурення» (23).

Негативну емотивність як в творах АЧ, так і в творах АЖ найчастіше репрезентує емоційний концепт – *anger* «злість», який налічує 45 в творах АЧ та 78 – у творах АЖ ХХІ ст., тобто збереглася тенденція з ХІХ ст. найбільше переживати і відтворювати емоцію «злість». Було виявлено, що при передачі даного негативного емоційного стану авторами-чоловіками найбільше застосовувалася лексика, що описує емоції (*cry, frown, exclaim, scream, yell* тощо) та конструкції *I felt + N* (*anger, bitterness, displeasure, rage* тощо). Наприклад, в діалогічному мовленні художніх персонажів Мадам

Рамотсве та Мадам Макутсі твору «В компанії веселих леді» Олександра Мак Кол Сміта: “*Well, ’said Mma Ramotswe, ‘I have felt that anger. I felt it when I saw that the van had gone. I felt it a bit in the truck on the way back. But what is the point of an anger now, Mma? I don’t think that anger will help us.’ Mma Ramotswe sighed. ‘You are right about anger,’ she said. ‘There is no point in it.’* (Mc Call Smith, 2007: 156) – автор ще більше фокусує увагу читача на даній емоції, застосовуючи пряму номінативну номінацію емоційного стану *I have felt that anger* «Я відчула ту злість» та стилістичний засіб повторення *I have felt that anger. I felt it... I felt it....*

В творах АЧ ХХІ століття теж зустрічаємо релігійну лексику, однак з більш негативною конотацією *damn* «чорт» (13), *hell* «пекло» (24): *Crane operator! This is base. What the hell do you think you’re doing? Over!* (Horowitz, 2005: 164) – Алекс з роману Е. Хоровича висловлює свою злість, додаючи експресивності репліці за допомогою емоційної конструкції *What the hell do you think you’re doing?* «Що за чорт, ти думаєш, що ти робиш?». Також зустрічаємо в творах АЧ ХХІ ст., досить частим і звичним явищем для як для АЧ, так і для АЖ, висловлювати «злість», вживаючи негативну емотивно-оцінну лексику, яка належить до ненормативної лексики, яка зовсім неприйнятна творах ХІХ ст.

АЖ ХХІ ст. відображали емоційний стан *anger* «злість», застосовуючи часто адвербіальний тип лексики, що описує емоції, тобто підсилювали тон емоції «злість», означаючи дієслово, яке в своїй семантичній структурі вже містить емосему *злість* (*to exclaim angrily, to hiss angrily, to face angrily, to push smb angrily, to round at smb angrily*), наприклад: *Stop being so ridiculous! Love doesn’t come into it, ’he admonished, rounding on her angrily* (Harris, 2007: 32). Також часто опис емоційних кінем передає інтенсивну емоцію *anger* «злість»: *He took a deep breath. His eyes had widened now, and his nostrils were flaring slightly. It was clear that he was very angry* (Moyes, 2019: 231).

Наступний за кількістю репрезентацій концепт *fear* «страх», який відтворений в 36 прикладах з творів АЧ та 56 – в творах АЖ ХХІ ст., найчастіше ад’єктивно (*afraid, scared, alarmed, frightened* тощо) та стилістично (*to turn heart sick and faint, to frighten to death, the heart shrink and shudder* тощо).

Наприклад: *Whatever the quality of their weapons, the teenagers weren't good shots. Many of the animals they shot were only wounded, and Alex felt a growing sickness following his trail of blood* (Horowitz, 2005: 236). – Ентоні Хорович метафорично передає емоцію *страх* головного персонажа Алекса твору «Точка відліку», який боявся на полюванні, щоб недосвідчені підлітки раптом не застрелили його - *Alex felt a growing sickness following his trail of blood* «Алекс відчув недугу, що наповнила його кров». Страх втрати роботи передає наступний ЕМК: *But I could not even hear her words very well because my heart was cold, cold within me and I knew that I would lose my job* (Mc Call Smith, 2007: 34).

Помічаємо, що увага АЖ ХХІ ст. послабилася до емоційного стану *fear* «страх», оскільки кількість репрезентацій більша в ХІХ ст. (74), ніж в ХХІ ст. (56). Теж, як і АЧ ХХІ ст., АЖ переважно стилістично увиразнювали емоцію «страх» *Cold fear gripped her in case it wasn't him* (Harris, 2007: 96) – метафора посилює художню образність відтворення емоційного стану «страх».

Особливістю відтворення емоційного стану *fear* «страх» в творах АЖ ХХІ ст. – часте використання метафори, в складі якої присутні іменники *heart* (*heart in her mouth, heart shuddered, heart went out to her, heart flipped, heart pounded*) та *stomach* (*stomach is cold, feels with the stomach, stomach full of melting ice*), наприклад: *Her heart in her mouth, she knocked on the front door and waited* (Harris, 2007); *His stomach is full of melting ice. Behind him Simeon breathes quietly, like a man with a knife* (Mendelson, 2008). В умовах екзистенційно-антропологічної кризи «страх» ХХІ ст. – це результат онтологічної і соціокультурної самотності людини, яка втратила відчуття безпеки і занурилася в нестримне суперництво, яке є безглуздом і небезпечним.

Своє відтворення знайшли лише в творах ХІХ століття такі емоційні концепти негативної емотивності як *boredom* «нудьга», *depression* «депресія», *disbelief* «зневіра», *exhaustion* «виснаження», *humiliation* «приниження», *hysteria* «істерика», *offense* «образа». Водночас концепти *cruelty* «жорстокість», *jealousy* «ревнощі», *madness* «божевілля», *scorn* «презирство», *trouble* «занепокоєння», *vexation* «прикрість» репрезентовані лише у досліджуваних творах авторів-чоловіків ХХІ століття. Це ще раз підтверджує факт, що аксіологічний та когнітивний вектори цінностей зміщуються в залежності від етапу розвитку культури, суспільства та людства вцілому.

З плином часу об'єкти емоцій англомовного суспільства теж змінилися. В ХІХ столітті най-

більшого страху та сорому викликала думка про публічну страту та безчестя себе чи родини. В ХХІ столітті, в епоху гіперрецептивності особистості, викривлення та деморалізації духовних цінностей, «страхи» стали соціальними та глобалізованими з одного боку, і егоїстичними – з іншого боку.

Третім за кількістю репрезентацій негативної емотивності в творах АЖ та АЧ ХХІ ст. є концепт *despair* «відчай», який налічує 21 приклад в творах АЧ та 47 – в АЖ ХХІ ст. Бачимо, що увага сучасних нараторів до даного емоційного стану збільшилася.

АЧ ХХІ ст. констатуючи факт, що емоція «відчай» має місце в сучасному житті, часто роздумують про її причини, наприклад: *We accept to panic when, some years from now, what we are doing today will seem like the worst decision of our lives. Yet we promise not to look around, either, for we accept that there cannot be better options out. Everyone is always impossible. We are demented species* (De Botton, 2017: 56).

АЖ ХХІ ст. лексикою, що виражає емоції (наприклад: *After making eight fruitless calls and being told that either they couldn't afford an assistant because trade was bad, or that it was a family business and they didn't employ any outsiders, Julia felt desperate* (Harris, 2007: 45) та стилістичними засобами (наприклад: *Her own face stiffens as he collapses* (Mendelson, 2008: 78); *A deepening sense of despair because she and George had kept them from Julia flooded through her, and brought stringing tears to her eyes* (Hogan, 2017: 89)) найчастіше відтворюють дані прояви емоційного стану *despair* «відчай» в досліджуваних творах ХХІ ст..

Емоційний концепт негативної емотивності *boredom* «нудьга» (0) єдиний концепт, якого не знаходимо в творах АЖ ХХІ ст. Ще в ХVІІІ ст. Г. Гегель стверджував, що «нудьга виникає через те, що «Я» не в змозі заповнити саме себе собою ж, але одночасно прагне знайти зміст самого себе» (Кисельов, 2011: 129). Результати нашого дослідження доводять, що чоловікам більш властиво відчувати «нудьгу», а саме в момент роздумів про істинний сенс буття, сенс шлюбу, сенс кохання тощо.

Водночас такі емоційні концепти негативної емотивності як *depression* «депресія», *despicableness* «презирливість», *disbelief* «зневіра», *dismay* «тривога», *hesitation* «вагання», *hopelessness* «безнадійність», *humiliation* «приниження», *hysteria* «істерика», *panic* «паніка», *revulsion* «огода», *suspicion* «підозра» зустрічаємо лише в досліджуваних творах ХХІ ст.. Виявлено, що негативний емоційний концепт *envy*

«заздрість» знаходимо лише у творах АЖ XIX та XXI ст., при чому в чотири рази частіше XXI ст., ніж в XIX ст. Це свідчить про високий дисонанс емоційно-когнітивного сприйняття сьогодення, який супроводжується почуттям сильного душевного болю та безвихідності.

Отже, емоційні концепти *anger* «злість», *fear* «страх» та *despair* «відчай» є домінуючими концептами негативної емотивності творів як АЧ, так і АЖ XXI ст. Бачимо, що в порівнянні з досліджуваними творами XIX ст., акцент емоційного фокусування творів АЖ XXI ст. кардинально змінився: позитивний → негативний, водночас АЧ XXI ст. продовжують тенденцію XIX ст. Третій за кількістю репрезентацій негативний концепт теж змінився: *shame* «сором» → *despair* «відчай».

Концептуальний домен «Позитивні емоції». Результати статистичних обчислень показали, що позитивна емотивність є значущою як для творів АЖ, такі для творів АЧ XXI ст. ($\chi^2 = 51,24$; $K = 0,12$ / при $df = 25$). 19 емоційних концептів позитивної емотивності знаходимо в матеріалі АЧ і 26 – у творах АЖ, тобто знову ж таки, репрезентації емоцій переважають у творах АЖ як за кількістю прикладів, так і за кількістю типів. *Desire* «жадання» (5), *patience* «терпіння» (2), *pity* «жалість» (1), *respect* «повага» (1), *romance* «романтика» (3), *shyness* «сором'язливість» (9) та *tenderness* «ніжність» (4) зустрічаємо лише в романах АЖ XXI ст. Найчисельніші позитивні емоції у творах АЧ – *merriment* «веселість» (40), *pleasure* «приємність» (34) та *happiness* «щастя» (32), у творах АЖ – *joy* «радість» (65); *happiness* «щастя» (58) та *pleasure* «приємність» (50).

Емоційний стан *merriment* «веселість» (40) найчастіше АЧ XXI ст. відтворювали прямою номінацією, а саме лексичними засобами, що виражають емоції – вигуками (*o* «ох», *oh* «о», *alas* «ах», *ha* «ха») в поєднанні з емотивно-оцінною лексикою (*very nice* «дуже гарно», *good* «добре», *fortunate* «щасливий», *excellent* «відмінно», *pity* «шкода», *splendid* «дивовижний»), до прикладу: 'O, it was wonderful!' Mrs. Stellenbosch murmured (Horowitz, 2005: 211).

У творах АЖ XXI ст. *joy* «радість» (65) на першому місці за кількістю відтворення. Зазвичай це короткотривалі емоції, які виражаються метафорично, наприклад: *He watches them for only a few more seconds before scuttling down the steps, joy in his heart* (Mendelson, 2008: 265).

Другим за кількістю репрезентацій позитивної емотивності в творах АЧ є концепт *pleasure* «приємність» (34), який часто відтворюється авторською номінацією емоційного стану художнього

персонажу, наприклад: *It was comfortable there, resting on some old sacking, watching the sky above and thinking with some satisfaction of the pleasure which Mma Ramotswe would experience when he told her that the tiny white van was safe, rescued from captivity vile...* (Mc Call Smith, 2007: 164).

Водночас, друге місце за кількістю відтворення позитивної емотивності в досліджуваних творах АЖ XXI ст. займає емоційний *happiness* «щастя» і налічує 58 прикладів. Як і в двох попередніх прикладах, прослідковується тенденція до зменшення кількості репрезентацій відповідної емоції у порівнянні з творами XIX ст. Очевидно, що перцептивно-образний та ціннісний компоненти даного концепту позитивної емотивності з розвитком англійського суспільства зазнають змін. Бачимо, що щастя часто залежне від почуття кохання у творах АЖ XXI ст. Відтворення емоції «щастя» найчастіше відбувається за допомогою стилістичної дескрипції, наприклад: *He was her north, her south, her east, her west; her working week and Sunday vest. She was his moon and stars and favourite song; they thought that love would last forever: they weren't wrong.* (Hogan, 2017: 283); *Happiness and relief drowned her anger* (Harris, 2007: 321). Щастя часто отожднюється з коханням: *It had been one of the few happy days they'd ever had together* (Moyes, 2019: 352).

Третім за кількістю репрезентацій позитивної емотивності в творах АЧ XXI ст. є емоційний концепт *happiness* «щастя» (32). В нашому дослідженні позитивної емотивності *happiness* «щастя» в творах АЧ XXI ст. відтворюється часто опосередковано, наприклад описом природи: *The morning had remained fine, and as they drove down past Kgale Hill the sun seemed to paint with gold the trees and rocks on the hillside. Above them the sky was quite empty, apart from a few soaring birds of prey circling high in the currents of rising warm air... It was the morning which made one happy to be alive, and to be in that place* (Mc Call Smith, 2007: 174). Для когось щастя – це річ, для когось – кохання, для когось – сім'я, а для когось просто гарний ранок. Художні персонажі авторів-чоловіків XXI ст., втомлені від морального тиску повсякденного життя, в єднанні з природою відновлюють душевну гармонію та намагаються бути щасливими.

Концепт *pleasure* «приємність» (50) займає третє місце у творах АЖ XXI ст. за кількістю репрезентацій. Пряме вираження за допомогою емотивно-оцінної лексики яскраво передає емотивний задум авторів-жінок, відображаючи в основному ненапружені емоційні стани: *He was*

always pleased to see her and ready to stop for a few minutes and catch up on how she was getting on (Harris, 2007: 321). Часто метафора передає емоцію «приємність» високо ступеня інтенсивності: *Her body curls with pleasure* (Mendelson, 2008: 211); *She beamed with pleasure* (Moyes, 2019: 365). Найменш репрезентативними є наступні аloseми позитивної емотивності: *desire* «жадання», *pity* «жалість», *patience* «терпіння», *respect* «повага», *romance* «романтика».

У всіх емоційних концептах, що представляють позитивну емотивність, спостерігається зменшення кількості прикладів в творах ХХІ ст., у порівнянні з творами ХІХ ст. Тільки емоційні концепти *relief* «втіха» (21→27) та *sympathy* «снівчуття» (5→17) збільшилася кількісно в творах ХХІ ст..

Концептуальний домен «Амбівалентні емоції». Амбівалентна емотивність у творах ХХІ ст. менш вагома ($\chi^2 = 8,06$; $K = 0,08$ / при $df = 10$). Знаходимо і в творах АЧ, і в творах АЖ по 11 концептів амбівалентної емотивності. Результати дослідження показують, що *excitement* «хвилювання» (26), *surprise* «здивування» (22), *worriedness* «хвилювання» (18) є найчисельнішими в творах АЧ. *Excitement* «хвилювання» (47), *shock* «шок» (46) та *surprise* «здивування» (40) мають найбільшу текстову відтворюваність в творах АЖ. В результаті аналізу виявлено, що концепти *curiosity* «допитливість» та *perplex* «збентеження» є найменш репрезентативні як в творах АЧ (по 4 приклади), так і в творах АЖ ХХІ ст. (по 6 прикладів).

Найбільш репрезентативним амбівалентним емоційним концептом в як у творах АЧ, так і в творах АЖ ХХІ ст. є *excitement* «хвилювання». Зустрічаємо як персонажне вираження емоції нараторами-чоловіками: *I have had quite enough excitement!* (Horowitz, 2005: 126), так і авторський опис: *His excitement was making itself felt physically: a pulse that was becoming more rapid and pickling in his skin at the back of his neck* (Mc Call Smith, 2007: 79).

АЖ ХХІ ст. знову ж таки часто метафорично увиразнюють відтворення емоції *excitement* «хвилювання»: *She can hear the excitement leaking out around his words* (Mendelson, 2008: 47). Як АЧ, так і АЖ ХХІ ст., відтворюючи високий ступінь напруги *excitement* «хвилювання», описують фізіологічний прояв емоції: *...Mma Makutsi caught her breath in the excitement of it all* (Mc Call Smith, 2007: 176); *...had brought a breath of excitement, heralding the start of new era* (Horowitz, 2005: 176).

Другим за кількістю репрезентацій амбівалентним емоційним концептом в досліджуваних творах

АЧ ХХІ ст. є *surprise* «здивування» (22). Зазвичай АЧ відтворюють дану емоцію прямо номінуючи за допомогою лексичних конструкцій *look/seem* + *surprise*, наприклад: *She seemed surprised to see him* (De Botton, 2017: 187); *Mma Ramotswe looked surprised* (Mc Call Smith, 2007: 187). Помічено, що як негативні події були причиною емоції «здивування» у творах АЧ ХХІ ст., так і позитивні, як у наступному ЕМК, здивування від несподіваної зустрічі: *Fiona was screaming, her arms wrapped around him so tightly that he could barely breath* (Horowitz, 2005: 167).

Для АЖ ХХІ ст. другий за кількістю емоційний концепт – *shock* «шок», який налічує 46 прикладів у досліджуваних творах. Більша частина прикладів – це результат впливу негативних факторів шоку, наприклад: *His mouth drop open in shock* (Hogan, 2017: 234); *Incredulity and shock mingled on Julia Winter's face...* (Harris, 2007: 376) – бачимо, АЖ описують кінеми обличчя, що художньо увиразнює опис героя в стані шоку.

На третьому місці за кількістю репрезентацій у творах АЧ ХХІ ст. – амбівалентний концепт *worriedness* «хвилювання» (18), який в більшості прикладах знаходить своє відтворення в авторському описі, наприклад: *She saw his lip quiver, and she saw his fingers move in that strange way, as if were practising the trumpet* (Mc Call Smith, 2007: 187); *...and noticed that there were dark patches in the armpits of his shirt* (De Botton, 2017: 83), так і в персонажній номінації: *You are looking very worried...* (Jacobson, 2013: 329).

В досліджуваних творах АЖ ХХІ ст. амбівалентний концепт *surprise* «здивування» (40) на третьому місці. Знову помічаємо полярність чинників виникнення даної емоції: позитивні – *... he was pleasantly surprised...* (Moyes, 2019: 423), та негативні – *Julia's turquoise eyes widened in affected surprise* (Harris, 2007: 264).

Висновки. Отже, змальовуючи емоційні стани художніх персонажів, АЧ та АЖ ХХІ ст. активно використовують концепти негативної емотивності, менше позитивної та найменше амбівалентної. Стилістичні засоби більш властиві жіночому вираженню емоцій. Наратори-чоловіки ХХІ ст. частіше використовують синтаксичні конструкції для опису емоційного стану. У порівнянні з творами ХІХ ст., помічено, що у творах ХХІ ст. чим вищий ступінь напругеності емоцій, тим більш стилістично-занижена лексика застосовується. Мовна та концептуальна реалізація категорії емотивності творів ХХІ ст. є прямим віддзеркаленням сучасного етапу розвитку суспільства, його маргінальних культурних та моральних цінностей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кисельов С. Гегель. Політична енциклопедія / Редкол. : Ю. Левенець (голова), Ю. Шаповал (заст. голови) та ін. Київ : Парламентське видавництво, 2011. С. 129.
2. Мартинюк А. П. Дискурс як когнітивно-комунікативний феномен : монографія / під заг. ред. І. С. Шевченко. Харків : Константа, 2005. 356 с.
3. De Botton A. The Course of Love. London, 2017. 222p.
4. Harris R. A. Mother's Love. London, 2007. 424p.
5. Hogan R. The Keeper of Lost Things, London, 2017. 307p.
6. Horowitz A. Point Blanc. London: Walker Books, 2005. 281p.
7. Jacobson H. Zoo Time. London, 2013. 469p.
8. Lazarus R. S. Emotion and adaptation. New York, NY, US: Oxford University Press, 1991. 428 p.
9. McCall Smith A. In the Company of Cheerful Ladies. London, 2007. 264p.
10. Mendelson Ch. When We Were Bad. London, 2008. 325p.
11. Moyes J. The One Plus One. London, 2019. 516p.
12. Rosenwein B. H. Worrying about Emotions in History. Emotional Communities in the Early Middle Ages. Ithaca, 2006. P. 35–38.

REFERENCES

1. Kyselov S. (2011) Hehel [Hehel] Politychna entsyklopediia. / Redkol.: Yu. Levenets (holova), Yu. Shapoval (zast. holovy) ta in. - Political encyclopedia. Editorial staff: Yu. Levenets (head), Yu. Shapoval (deputy head) and others. Kyiv: Parlamentske vydavnytstvo, P. 129 [in Ukrainian].
2. Martyniuk A. P. (2005) Dyskurs yak kohnityvno-komunikatyvnyi fenomen [Discourse as a cognitive-communicative phenomenon] monohrafiia / pid zah. red. I. S. Shevchenko - monograph / under general ed. I. S. Shevchenko. Kharkiv: Constanta, 356 p. [in Ukrainian].
3. De Botton A. The Course of Love. London, 2017. 222p.
4. Harris R. A. Mother's Love. London, 2007. 424p.
5. Hogan R. The Keeper of Lost Things, London, 2017. 307p.
6. Horowitz A. Point Blanc. London: Walker Books, 2005. 281p.
7. Jacobson H. Zoo Time. London, 2013. 469p.
8. Lazarus R. S. Emotion and adaptation. New York, NY, US: Oxford University Press, 1991. 428 p.
9. McCall Smith A. In the Company of Cheerful Ladies. London, 2007. 264p.
10. Mendelson Ch. When We Were Bad. London, 2008. 325p.
11. Moyes J. The One Plus One. London, 2019. 516p.
12. Rosenwein B. H. Worrying about Emotions in History. Emotional Communities in the Early Middle Ages. Ithaca, 2006. P. 35–38.